

Nozares ziņojums:

Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares

Ievads

Projekta raksturojums

Pamatojoties uz Ministru kabineta (turpmāk – MK) 2016. gada 6. septembra noteikumiem Nr.600 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 3.4.2.specifiskā atbalsta mērķa “Valsts pārvaldes profesionālā pilnveide un sociālā dialoga attīstība labāka tiesiskā regulējuma izstrādē mazo un vidējo komersantu atbalsta, korupcijas novēršanas un ēnu ekonomikas mazināšanas jomās” 3.4.2.2. pasākuma “Sociālā dialoga attīstība labāka tiesiskā regulējuma izstrādē uzņēmējdarbības atbalsta jomā”, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība (LBAS) īsteno Eiropas Sociālā fonda projektu “Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības divpusējā sociālā dialoga attīstība labāka tiesiskā regulējuma izstrādē uzņēmējdarbības vides sakārtošanai” (Līgums Nr.3.4.2.2/16/I/002).

Projekta mērķis ir nodrošināt divpusējā nozaru sociālā dialoga attīstību labāka tiesiska regulējuma izstrādē uzņēmējdarbības vides sakārtošanas veicināšanai prioritāri piecās nozarēs – *kokrūpniecībā, ķīmiskajā rūpniecībā un tās saskarnozarēs, būvniecībā, transportā un loģistikā, telekomunikācijās un sakaros.*

Paralēli Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības projektam tiek veikts spoguļprojekts ko nodrošina Latvijas Darba devēju konfederācija (LDDK). Spoguļprojekta uzdevums ir, veicot abpusēju sadarbību, gan LBAS, gan LDDK piesaistīt sadarbības partnerus minētajās nozarēs un veicināt divpusējā sociālā dialoga veidošanos starp LBAS nozaru arodbiedrībām un LDDK nozaru asociācijām.

Projekts tiek īstenots sadarbībā ar 5 arodbiedrību partnerorganizācijām iepriekš minētajās nozarēs:

- Latvijas Celtnieku arodbiedrība
(Būvniecība);
- Latvijas Industriālo nozaru arodbiedrība
(Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares);
- Latvijas Meža nozaru arodbiedrība
(Kokrūpniecība);
- Latvijas Sabiedrisko pakalpojumu un transporta darbinieku arodbiedrība "LAKRS"
(Sauszemes kravas pārvadājumi);
- Latvijas Sakaru darbinieku arodbiedrība
(Telekomunikācijas un sakari).

Paredzēts, ka projekta laikā tiks noslēgtas piecas ģenerālvienošanās minētajās prioritārajās nozarēs, kas vienlaikus ir arī projekta rezultāta rādītājs.

Projekta rezultāta rādītāja sasniegšanai tiek plānotas sekojošas atbalstāmās darbības:

1. LBAS un sadarbības partneru ekspertu – koordinatoru deleģēšana vai piesaiste;
2. LBAS organizētas apmācības, konferences, diskusijas, darba grupas, pieredzes apmaiņas vizītes;
3. Sadarbības partneru organizēti semināri, informatīvie pasākumi, darba grupas;
4. LBAS un sadarbības partneru dalība apmācībās, semināros, konferencēs, diskusijās, darba grupās, pieredzes apmaiņas vizītēs, informatīvos pasākumos, kā arī nozaru darba devēju un darba ņēmēju organizāciju pasākumos;
5. **Nozaru tirgus izpētes un politikas ietekmes izvērtējumi;**
6. Informatīvo un metodisko materiālu izstrāde;
7. LBAS iekšējās darbības sistēmas pilnveidošana;
8. Informācijas un publicitātes nodrošināšana;
9. Projekta administrēšana.

Nozares tirgus izpēte

Projekta īstenošanas laikā tiek veikta aktivitāte - nozares tirgus izpēte, kuras ietvaros tiek veikta projekta prioritāro nozaru esošā tirgus situācijas izpēte, analizēta starptautiskā tirdzniecība, konkurētspējas un nodarbinātības aspekti. Izstrādātā dokumenta mērķis ir identificēt problēmjautājumus, analizēt darba tirgus situāciju nozarei un tajā operējošos uzņēmumos, izvērtēt sociālā dialoga, ģenerālvienošanos ietekmi, kā nacionālā, tā starptautiskā griezumā. Izpētes jautājumu loks nozaru līmenī aptvers nozarei konkrētās profesiju grupās nodarbinātajiem noteikto minimālās algas līmeni un nodarbinātības kvalitāti, solidāro atbildību, darba apstākļu un nodarbinātības noteikumus (darba dienas ilgumu, papildizglītību, papildu brīvdienas u.c.) darba drošības nosacījumus, kvalitatīvas darba vietas aspektus, konkurētspējas, izglītības un prasmju jautājumus.

Nozaru tirgus izpētes veikšanas atbildība ir sadalīta starp LBAS un LDDK, lai izvairītos no darbību pārklāšanās spoguļprojektu ietvaros. Nozares tirgus izpēti būvniecības, un telekomunikāciju un sakaru nozarēs nodrošina LDDK, savukārt – kokrūpniecības, sauszemes kravas pārvadājumu un ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozares tirgus izpētes nodrošina LBAS.

Ekspertu ziņojumi tiks izmantoti kā LBAS, tā LDDK darbā un publiskoti LBAS projekta un nozaru mājaslapā.

Izpētes pamatā izmantotas vairākas datu ieguves metodes. Pirmkārt, veikta dokumentu un statistikas analīze, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes, Valsts ieņēmumu dienesta, Nodarbinātības valsts aģentūras, Eurostat, OECD un citu iestāžu un organizāciju uzkrātos statistikas datus, analizējot iepriekš veiktos pētījumus un informatīvos ziņojumus par makroekonomiskajām prognozēm, darbaspēka pieprasījuma un piedāvājuma prognozēm, saimnieciskās darbības vides izmaiņu rādītājus un prognozes.

Kopsavilkums

Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares veidojas no 14 sektoriem ar augstu pievienoto vērtību, kas veido virs 1,9% no IKP. Nozare pārklāj darbības virzienus ķīmisko produktu ražošanas sektorā, ūdens un kanalizācijas, atkritumu apsaimniekošanas un biotehnoloģisko pētījumu sektorā. 2015. gadā ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozares nodarbinājušas 15957 darbiniekus 767 uzņēmumos, nodarbinot 1,8% no kopējā darba tirgū nodarbināto skaita.

Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares ir starp eksportspējīgākajām nozarēm Latvijā ar 805 milj. eiro eksporta apjomu, ķīmisko vielu un produktu ražojumu eksporta apjoms 2016. gadā sastādīja 7,8% no kopējā Latvijas eksporta, tajā skaitā lielākie ķīmisko ražojumu eksportējošie sektori ir farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošanas un ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana, eksportējot attiecīgi – 161 milj. eiro un 107,8 milj. eiro.

Nozarei nepieciešami ieguldījumi cilvēkresursu piesaistei šī brīža kvalificēto speciālistu pieplūdums ir nepietiekams, lai apmierinātu nozares vajadzības. Ķīmijas rūpniecības nozarē ir, izteikta darbaspēka novocošanās, kur atsevišķos sektoros darbinieki vecumā virs 50 gadiem pārsniedz pusi no sektora darbaspēka. Nozares specifisko kvalifikācijas prasību un sadrumstalotības dēļ, tajā strādājošajiem speciālistiem ir ierobežotas iespējas darba migrācijai, lielākajā daļā nozares sektoru darbaspēka mainība ir zemāka par 10% gadā. Novecojošā darbaspēka problēma ir jārisina strauji, tādēļ nepieciešamas investīcijas izglītībā, 2017. gadā šādas investīcijas tika veiktas Olaines Mehānikas un tehnoloģijas koledžas mācību vides uzlabošanā 3,8 milj. eiro apmērā. Nepieciešams arī palielināt darba samaksu, izņemot farmācijas un ūdens ieguves, un apgādes sektoru darba samaksa nozarē ir zem Latvijas vidējā līmeņa, kas nav samērojamas ar ķīmiskās rūpniecības paaugstinātā riska darba apstākļiem un nepieciešamajām kvalifikācijām.

Publisko iepirkumu piedāvājumu izvērtēšanas procesā ir nepieciešam pārskatīt “zemākās cenas” principa noteikšanu, kā galveno kritēriju publisko iepirkumu piedāvājumu izvērtēšanā. Izdevīgākā piedāvājuma kritērija princips publisko iepirkumu procesā ir novedis pie situācijas, ka izdevīgākais piedāvājums pēc būtības ir “zemākās cenas” piedāvājums. Šādos apstākļos, pašmāju uzņēmumi regulāri nav spējīgi konkurēt ar ārvalstu konkurentu piedāvājumiem.

Nozares kopīgums ļauj tās dalībniekiem veidot pašregulēšanās mehānismu. Ar Nozares kopīguma, jeb ģenerālvienošanās palīdzību iespējams uzlabot darba vietu kvalitāti, veicināt vienlīdzību, regulēt apmācību procesus, uzlabot uzņēmuma darbības rezultātus, kā arī uzlabot makroekonomisko klimatu. Ķīmijas rūpniecībā un tās saskarnozarēs ir potenciāls, izmantojot ģenerālvienošanās platformu, regulēt standartizētu darbinieku kvalifikācijas celšanu un apmācību programmu veidošanu, kas iespējotu nozares sektoru homogēnu pamatprasmju veidošanos, tādējādi aktivizējot brīvāku darbaspēka kustību un jauna darbaspēka piesaisti, kā arī potenciāli, padarītu nozari vilinošāku jaunu speciālistu piesaistei.

Neskatoties uz zemo iesaisti ēnu ekonomikā un, ar atsevišķiem izņēmumiem, relatīvi augsto darba samaksas līmeni, ģenerālvienošanās jāizmanto, lai regulētu nozares un tās sektoru minimālās atlīdzības līmeni. Latvijā noteiktā minimālā alga, kas, sākot ar 2018. gada 1. janvāri, ir 430 eiro, nav vispārīgi piemērojama tautsaimniecībā, ķīmijas rūpniecībā, nemot vērā dažādu tās nozaru kapacitāti un pievienoto vērtību. Atlīdzības līmeņos novērojama krasa atšķirība jau ķīmijas

rūpniecībā un tās saskarnozaru griezumā. Minimālās darba samaksas regulēšana nozaru un pat nozaru sektoru līmenī ir svarīga, lai ierobežotu negodīgu konkurenci veicinošus apstākļus, kā arī novērstu riskus, kas apdraud darbaspēka sociālo drošību.

Papildus tirgu un saimnieciskās darbības paškontroles mehānismiem ģenerālvienošanās jau šobrīd nodrošina iespēju uzņēmumiem, iegūt atvieglojumus, piemēram, likumā par iedzīvotāju ienākuma nodokli 8. panta 15. punktā no IIN darbaspēka izmaksām izslēdz ēdināšanas izdevumus. Šobrīd notiek darbs pie atvieglojumu groza paplašināšanas, virzot sociālo partneru piedāvājumu, grozu paplašināt ar izdevumiem par transportu uz darba vietu un no tās, apmācībām, veselības aprūpes izdevumiem u.c. Notiek arī darbs pie DL noteikto nosacījumu atvieglošanas par virsstundu piemaksu, ja nozarē ir slēgts visaptverošs koplīgums, kas nosaka būtisku nozares minimālās algas pieaugumu, nozarē, kura atrodas šīs ģenerālvienošanās līguma darbības ietekmē, var tikt samazinātas virsstundu piemaksas no 100% līdz pat 50%.

Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares

Nozares pārklājums

Laika posmā no 01.10.2010. līdz 30.11.2015. Valsts izglītības attīstības aģentūra sadarbībā ar Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību, Valsts izglītības satura centru un Izglītības kvalitātes valsts dienestu īstenoja Eiropas Sociālā fonda projektu "Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana", kura ietvaros izstrādātas un iezīmētas ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru (turpmāk – ķīmijas nozare) aptvertie saimnieciskās darbības veidi, kas izteikti NACE saimniecisko darbību statistiskajā klasifikācijā.

Ķīmijas nozares robežas saimnieciskās darbības veikšanas sektoros pēc NACE klasifikācijas atspoguļotas tabulā Nr.1.

Tabula Nr.1 Ķīmijas nozare pēc vispārējās ekonomiskās darbības klasifikatora NACE 2.red

Nozares sektors	NACE kods	Nozarē ietilpstotās NACE nodaļas, grupas un klasses	
Ķīmisko produktu ražošana		19.2	Naftas pārstrādes produkta ražošana
	20		Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana
		20.3	Krāsu, laku un līdzīgu pārklājumu, tipogrāfijas krāsu un mastikas ražošana
		20.41	Ziepju, mazgāšanas, tīrišanas un spodrināšanas līdzekļu ražošana
		20.42	Smaržu un kosmētisko līdzekļu ražošana
		20.52	Līmu ražošana
		20.6	Sintētisko šķiedru ražošana
	21		Farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošana
	22		Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana
	23		Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana
Ūdensapgāde un kanalizācija		23.14	Stikla šķiedras ražošana
	36		Ūdens ieguve, attīrišana un apgāde
	37		Notekūdeņu savākšana un attīrišana
Atkritumu apsaimniekošana	38		Atkritumu savākšana, apstrāde un izvietošana; materiālu pārstrāde
	39		Sanitārija un citi atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi
Biotehnoloģiskie pētījumi		72.11	Pētījumu un eksperimentālo izstrāžu veikšana biotehnoloģijā

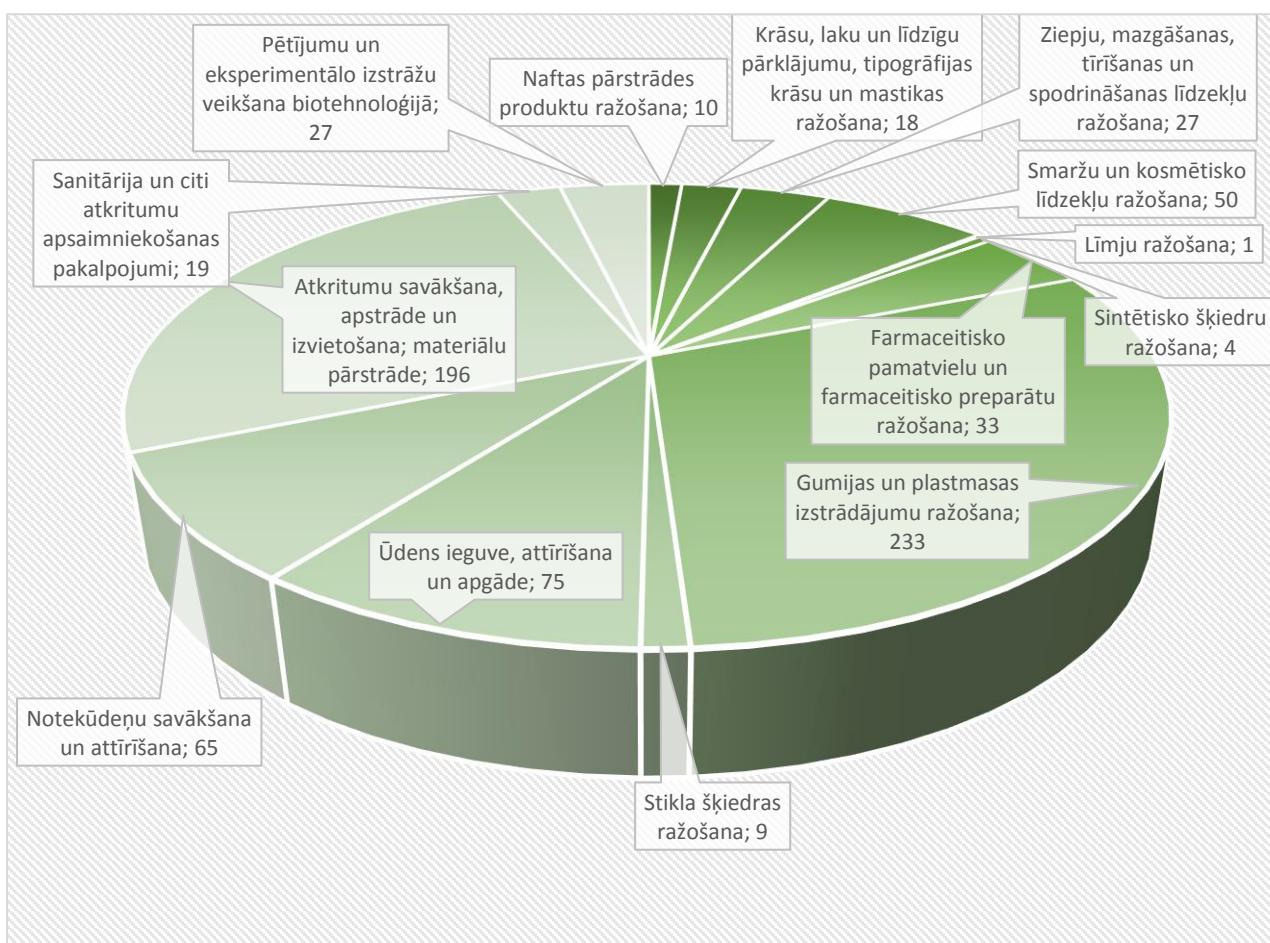
Ir redzams, ka tabulā uzskaitītie saimnieciskās darbības veidi, kas veido pētāmo nozari, ir daudzveidīgi, secīgi, pētījuma ietvaros jārēķinās ar atsevišķu sektoru izcelšanu vai izdalīšanu, pamatojoties uz projekta ietvaru, kurā noteiktas pamatnozares.

Ķīmiskās rūpniecība un tās saskarnozaru tendencies

Ķīmiskās rūpniecība un tās saskarnozaru struktūra

Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozaru robežas, kā norādīts 1. tabulā, ietver ķīmisko produktu ražošanu, ūdensapgādi un kanalizācijas sektoru, atkritumu apsekošanas un biotehnoloģisko pētījumu sektoru. Ķīmiskajā rūpniecībā un tās saskarnozarē kopumā darbojas 767 uzņēmumi. Lielākais uzņēmumu skaits 2016. gadā bija novērojams gumijas un plastmasas ražošanas nozarē, kurā saimniecisko darbību veica 233 uzņēmumi, kamēr atkritumu savākšanas un apstrādes nozarē – 196, bet ūdens apsaimniekošanas un attīrišanas nozarē kopā – 140 uzņēmumi. Tīkmēr vismazāk pārstāvēta ir Līmju ražošanas nozare ar tikai 1 saimnieciskās darbības veicēju.

Attēls Nr.1 Ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru uzņēmumu struktūra

Avots: CSP

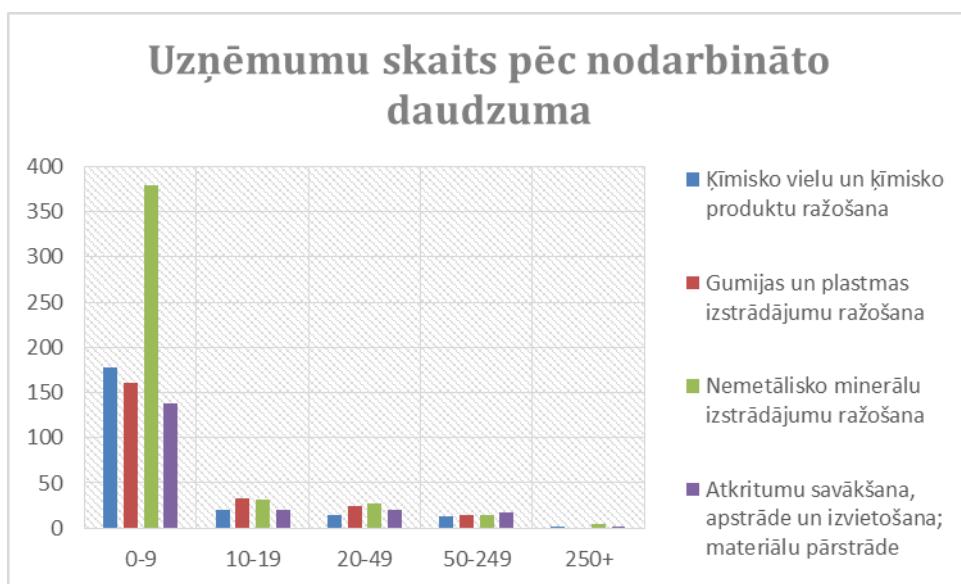
Kā liecina Centrālās Statistikas Pārvaldes (CSP) dati, lielāko daļu jeb 76% no kopējā uzņēmumu skaita Ķīmiskajā rūpniecībā un tās saskarnozarēs veido mazi uzņēmumi, kuros nodarbināti ne vairāk kā 9 darbinieki. Uzņēmumu grupu, kurā nodarbināti 10-19 darbinieki veido 95, 20-49

darbinieki – 8%, 50-249 darbinieki – 6% un 250+ darbinieki – 1% no nozarē saimniecisko darbību veicošo uzņēmumu kopskaita.

Kā redzams attēlā nr. 1, ar uzņēmumiem piesātinātākās nozares ir gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana, kas veido 18% no kopējā sektora uzņēmumu skaita, ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana – 17%, atkritumu savākšana, apstrādes nozare darbojas 15% no sektora.

Pēc attēlā atveidotā sadalījuma redzams, ka metālisko minerālu izstrādājumu ražošana sastāda lielu daļu no iezīmētās nozaru kopas un ir piesātināta ar maziem uzņēmumiem, taču jāņem vērā, ka dati uzņēmumu izmēra griezumā pieejami tikai NACE 2. C23 līmenī, kamēr ķīmiskā ražošana un saskarnozares aptver tikai NACE 2. C23.14 nozari – stikla šķiedras ražošana. Stikla šķiedras ražošanas nozarē 2016. gadā ar saimniecisko darbību nodarbojās 9 uzņēmumi, kas ir mazāk nekā 2% no uzņēmumiem, nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas nozarē, taču tajā nodarbināti 22% no nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošanas darbiniekiem. Lielākā daļa nozares darbinieku strādā AS "Valmieras stikla šķiedra", 2016. gadā nodarbinot vidēji 1032 cilvēkus no kopējā 1233 darbinieku skaita nozarē.

Attēls Nr.2 Uzņēmumu skaits pēc nodarbināto daudzuma (1)

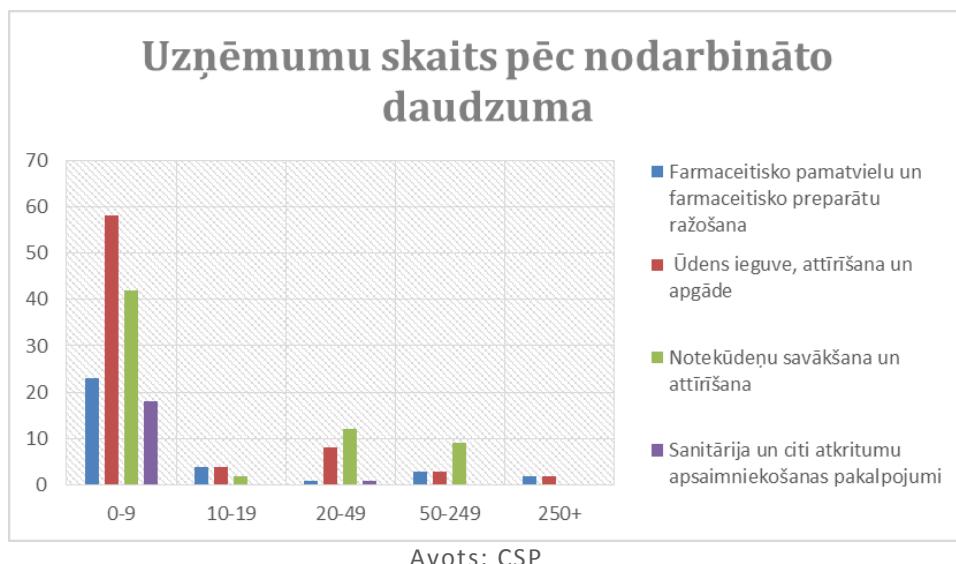
Avots: CSP

Mazāks saimnieciskās darbības veicēju piesātinājums vērojams ūdens ieguves, attīrišanas un apgādes, nozarē – 6%, noteikūdeņu savākšanas un attīrišanas nozarē – 5%, farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošanā – 3% un sanitārija un citu atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumos – 1%.

Gan farmaceitisko pamatvielu un preparātu ražošanas, gan ūdens ieguves, attīrišanas un apgādes nozarēs, neskatoties uz nelielo uzņēmumu skaitu, izteikti lielāko tirgus daļu ienem lielie uzņēmumi, kuros strādā virs 250 darbiniekiem. Neskaitoties uz nelielo uzņēmumu skaitu abās nozarēs tiek nodarbināti proporcionāli pret uzņēmumu skaitu ķīmiskajā rūpniecībā un tās

saskarnozarēs ir krietni vairāk darbinieku, attiecīgi farmācijas nozarē - 2114, noteikūdeņu apsaimniekošanas nozarē – 1601.

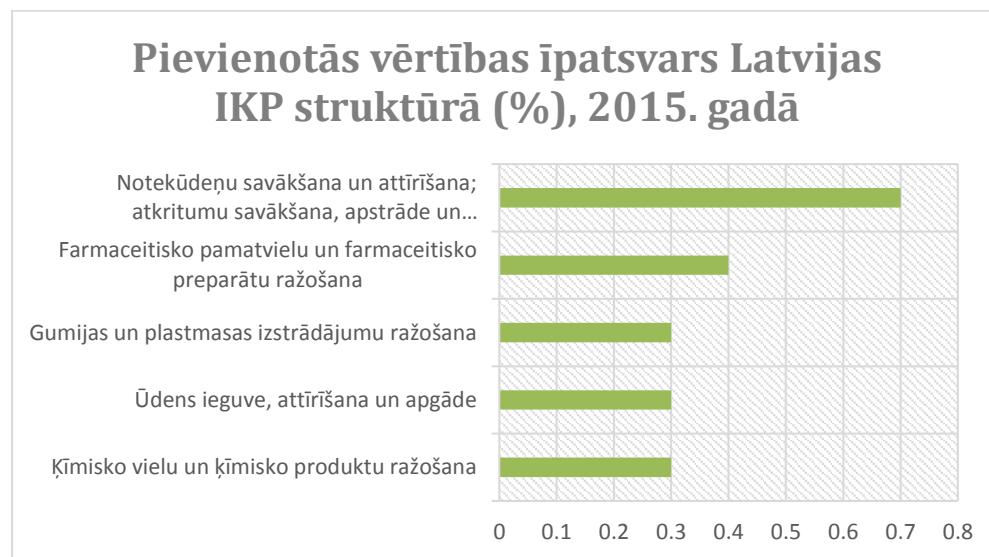
Attēls Nr.3 Uzņēmumu skaits pēc nodarbināto daudzuma (2)

Pievienotā vērtība un ietekme uz Latvijas tautsaimniecību

Nozares pievienotā vērtība pret IKP ir 1,9%, no tā lielāko daļu jeb 0,7% veido noteikūdeņu savākšana un attīrīšana. Nemot vērā, ka nav pieejami dati par atsevišķi izdalītiem naftas pārstrādes produkta ražošanas un pētījumu un eksperimentālo izstrāžu veikšanu biotehnoloģijās sektoriem, reālā ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru pievienotā vērtība pret IKP uzskatāma par augstāku, kā uzrāda dati tabulā nr. 4.

Attēls nr. 4

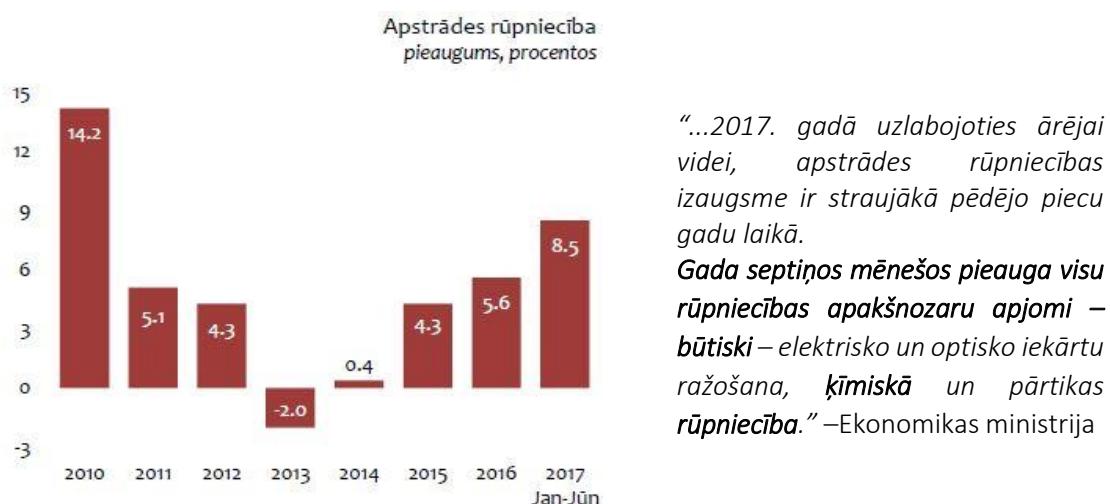
Attēls nr.5 Nostrādāto stundu un nodarbināto skaita izmaiņu dinamika

Avots: CSP

Līdzīgi kā tautsaimniecībā kopumā arī ķīmiskās rūpniecības nozarē vērojama būtiska izaugsme. Balstoties uz Ekonomikas ministrijas (EM) Tautsaimniecības struktūrpolicikas departamenta, Ekonomiskās attīstības un darba tirgus prognozēšanas nodaļas ziņojumu par Apstrādes rūpniecību, kopš krīzes laika tā piedzīvojusi pieauguma tempus, kas ir krieti straujāki par kopējo tautsaimniecības izaugsmi, starp straujāk augošajām nozarēm minēta arī ķīmijas rūpniecība.

Attēls nr. 6

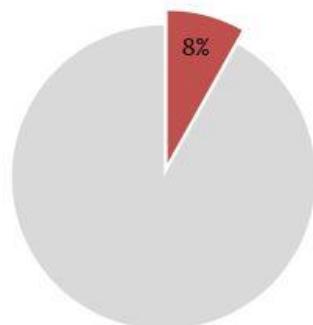
Avots: Ekonomikas ministrija

Ķīmiskā rūpniecība sastāda 8% no apstrādes rūpniecības un tās ražošanas apjoma pieaugums pēdējo 2 gadu laikā ir starp straujākajiem apstrādes rūpniecībā. Neskatoties uz ražošanas apjomu kritumu posmā no 2013. gada – 2015. gadam. 2016. un 2017. gadā ķīmijas rūpniecība

ir apsteigusi apstrādes rūpniecības vidējos tempus un sasniedz ražošanas apjoma pieaugumu virs 15% 2017. gadā.

Attēls nr. 7

Nozares īpatsvars apstrādes
rūpniecībā
2017.gadā, novērtējums

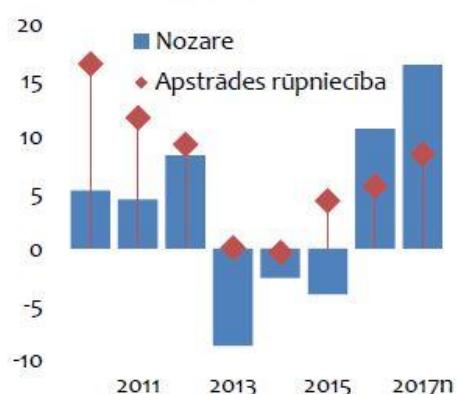

Produkcijas realizācijas izmaiņas
pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu

Ražošanas apjomu straujas pieaugums ķīmijas rūpniecībā 2017. gadā, pirmoreiz kopš 2013. gada, lāvis apsteigt darba vietu skaitu izmaiņas attiecībā pret 2011. gada rādītājiem. Darba vietu relatīvi nelielās svārstības nozarē un produkcijas apjoma straujā izaugsme liecina par produktivitātes pieaugumu, kā arī veido korelāciju ar iepriekš minētajām slodžu izmaiņām darbiniekiem.

Attēls nr.8

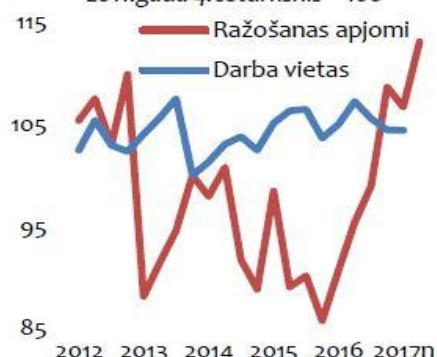
Ražošanas apjomu izmaiņas
procēntos

Produkcijas realizācija
2013.gada decembris = 100, 12 mēnešu
slīdošais vidējais

Attēls nr. 9

Produkcijas apjomi un aizņemtās
darba vietas
2011.gada 4.ceturksnis = 100

Ražošanas jaudu noslodze
Vēsturiski augstākais un zemākais līmenis,
procēntos

Avots: Ekonomikas ministrija

Nozare Eiropas Savienībā

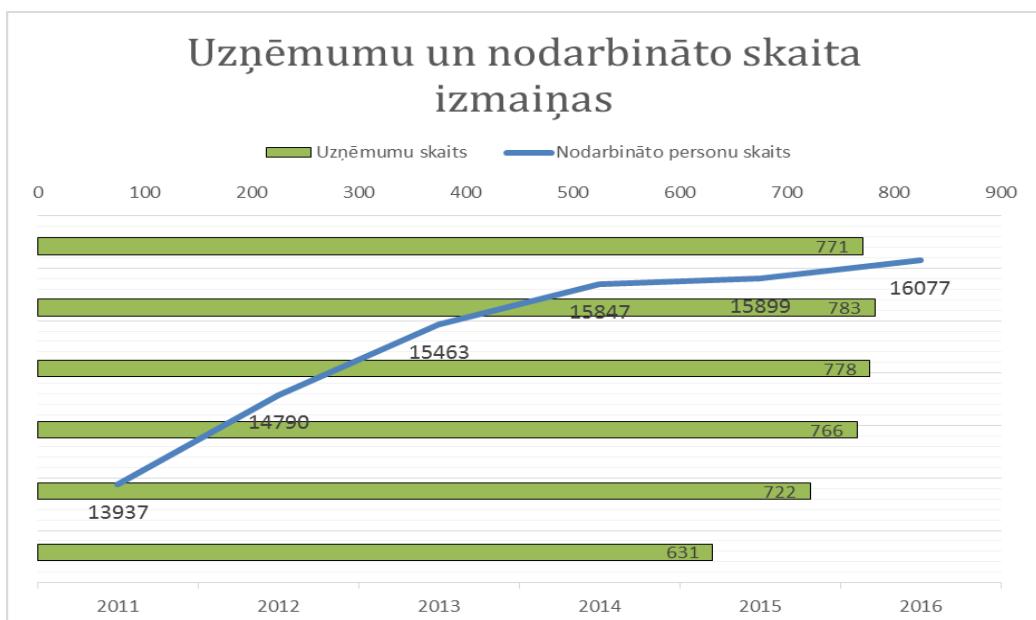
Ķīmijas nozare ir viena no Eiropas Savienības (ES) vadošajām ražošanas industrijām, tās loma ir aktivizēt un ieviest inovācijas, veidojot jaunus materiālus un tehnoloģiskos risinājumus. Ķīmiskā ražošana Eiropā veido 7% no kopējās apstrādes rūpniecības ražošanas, un nozares tirdzniecība 2013. gadā veidoja 17% no globālās tirdzniecības.

Nozare nodrošina vairāk nekā 1,15 miljonu augsti kvalificētu darba vietu, kā arī netieši rada trīs reizes vairāk darbavietu saistītās nozarēs. Ķīmijas nozare veido 1,1% no ES iekšzemes kopprodukta.

Situācija darba tirgū

Ķīmijas nozarē 2016. gadā darbojās 767 uzņēmumi, kas sastāda vien 7% no apstrādes rūpniecības nozares kopumā, un tikai 0,4% no Latvijas kopējā uzņēmumu skaita. Tajā pašā laikā nozares uzņēmumos strādā 15957 nodarbināto, kas sastāda 1,8% no kopējā nodarbināto skaita darba tirgū, atšķirība starp uzņēmumu skaita un nodarbināto skaita īpatsvariem Latvijas tirgū norāda uz to, ka nozare nav pārsātināta ar maziem uzņēmumiem, tā vietā nozarē operē vidējie un lielie uzņēmumi, kuros sociālajam dialogam ir nozīmīga loma.

Attēls Nr.10 Ķīmijas nozares uzņēmumu skaita un nodarbināto skaita izmaiņas

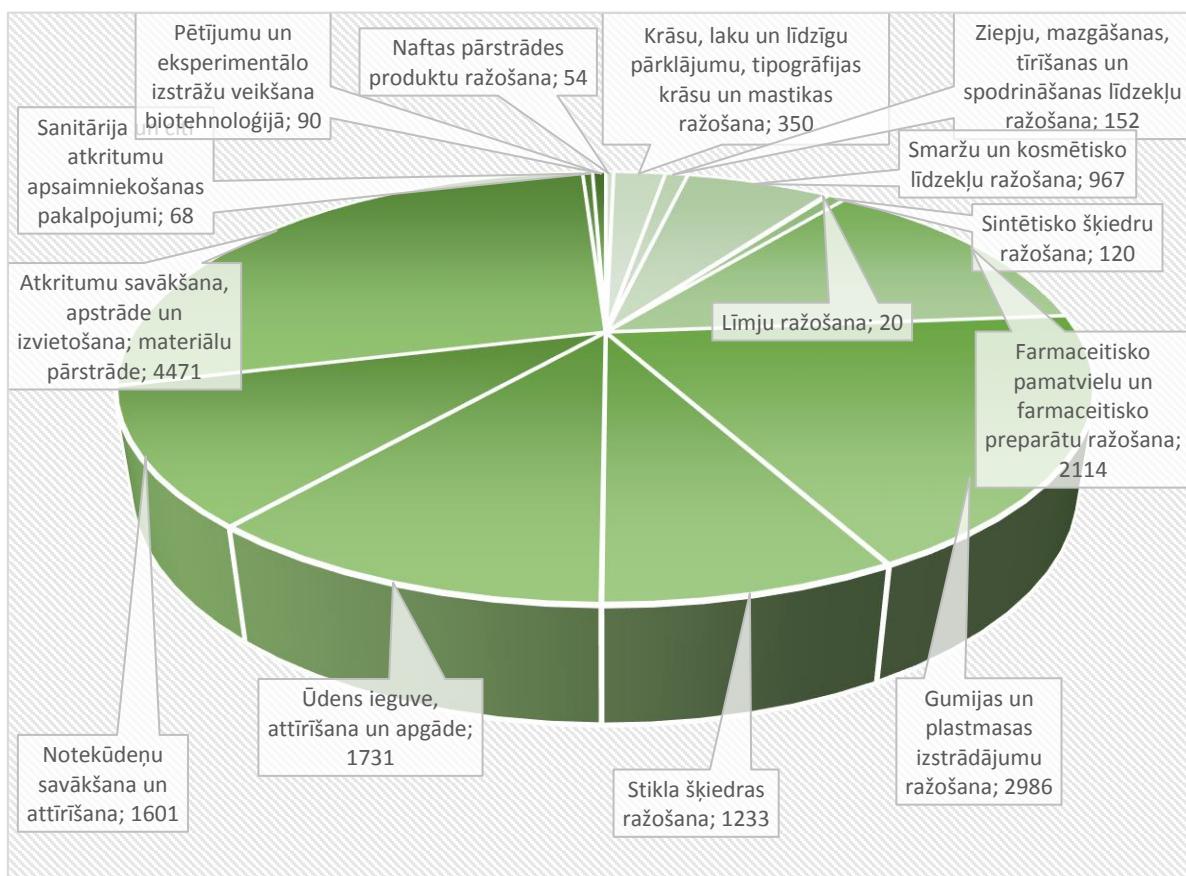

Avots: CSP

Kā redzams 4. attēlā, laika posmā no 2011. gada līdz 2016. gadam Ķīmijas nozarē novērojams būtisks nodarbināto skaita pieaugums par 13,3%, kamēr izaugsmes dinamika gada griezumā ir samazinājusies no 5,8% 2012. gadā uz 1,1% 2016. gadā. Izaugsmes palēnināšanās skaidrojama ar Latvijas ekonomikas atkopšanos no ekonomiskās recesijas un ekonomiskās situācijas stabilizāciju.

Attēlā nr. 5 ilustrēta nodarbinātības struktūra ķīmiskajā ražošanā un tās saskarnozarēs, kā redzams nozaru griezumā, lielāko nodarbinātību ķīmiskajā ražošanā un tās saskarnozarēs nodrošina atkritumu apsaimniekošana un pārstrāde, nodarbinot 4471 darbinieku. Starp lielākajiem darba devējiem nozarē ir arī gumijas un plastmasas ražotāji, nodarbinot 2986 cilvēkus, farmaceitiskā ražošana - 2114, ūdens ieguve un apstrāde – 1731, noteikūdeņu savākšana un attīrīšana – 1601, kā arī tūkstoša robežu nodarbinātajos cilvēkos pārsniedz arī stikla šķiedras ražošana ar 1233 nodarbinātajiem.

Attēls nr. 11 Ķīmiskās ražošanas un tās saskarnozaru nodarbinātības struktūra

Avots: CSP

Neskatoties uz nodarbinātības pieaugumu nozarē, kā atspoguļots 4. attēlā, rādītāji liecina, ka uzņēmumu skaits nozarē laika posmā no 2015. gada līdz 2016. gadam samazinājies par 12, uzņēmumu skaitam nozarē noslīdot zem 2014. gada līmeņa.

Attēlā Nr.6 redzams darbinieku nostrādāto stundu skaita pieaugums, kas 2015. gadā bijis izteikti neproporcionali darbinieku skaita izmaiņām. Nostrādāto pilnas slodzes (8 st.) darba dienu skaits uz vienu nodarbināto nozarē pieaudzis par 10,4%, sasniedzot 218,9 pilnas darba dienas. Šāda dinamikas disproportcija liecina par darba slodžu pārdali salīdzinājumā ar rūpniecību kopumā (NACE B-E), sasniedzot vidējo rādītāju 218,6 darba dienas.

CSP statistikas dati rāda, ka straujākais nostrādāto stundu skaita pieaugums 2015. gadā ķīmijas nozarē ir novērojama naftas pārstrādes produktu ražošanā – 63,9%, kas pamatojams ar būtisku darbaspēka pieaugumu, tajā pašā laikā farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošanā – 16,2% pieaugums, stikla šķiedras ražošanā – 15,8% pieaugums un gumijas, un plastmasas izstrādājumu ražošanā – 12,9% pieaugums, kas novērojams bez būtiska darbaspēka pieauguma, gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošanas sektorā novērojams pat darbaspēka samazinājums.

Lielākie uzņēmumi nozares sektoros

Jebkurā tautsaimniecības nozarē galvenās iesaistītās puses ir darba devēji un darba ņēmēji, tajā pašā laikā ķīmiskās ražošanas un tās saskarnozaru saimnieciskā darbība ir augsta riska nozare, kura tiek strikti regulēta, lai aizsargātu nozarē strādājošos darbiniekus, produktu patērētājus un vidi, līdz ar to ķīmijas ražošanas nozare ir pakļauta augstam regulējumu sloganam un darbības drošības kontrolei.

Pēc CSP 2016. gada datiem Latvijā ķīmiskās ražošanas un tās saskarnozarēs saimniecisko darbību pēc pamatdarbības veida veikuši 767 uzņēmumi un tiek nodarbināti 15957 darba ņēmēji 15 dažādos sektoros.

Nozarē lielākā darba ņēmēju pārstāvniecība ir Latvijas Industriālo Nozaru arodbiedrība (LIA), kuras sastāvā ir 14 biedru arodorganizācijas, pārstāvot 3200 to biedrus.

Lielākā darba devēju pārstāvniecība ir Latvijas Ķīmijas un farmācijas uzņēmēju asociācija (LAĶĪFA), kuras sastāvā ir 40 biedri, kas ir lielākie un vadošie uzņēmumi nozarē, tajā pašā laikā, lielākā, daļa no ķīmiskās ražošanas nozares un ar to saistītie uzņēmumi nav asociāciju biedri, vai ir biedri, citās asociācijās, piemēram, Būvmateriālu ražotāju asociācija – SIA “TENACHEM”, SIA “POLIPAKS” un SIA “EVOPIPES”.

Zemāk aplūkojami ķīmiskās ražošanas un tās saskarnozaru lielākie saimnieciskās darbības veicēji sadalīti pa nozares sektoriem.

19.20 NAFTAS PĀRSTRĀDES PRODUKTU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
19.20	LLT-D	5	20.59

20.30 KRĀSU, LAKU UN LĪDZĪGU PĀRKLĀJUMU, TIPOGRĀFIJAS KRĀSU UN MASTIKAS RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
20.30	OLAINES ĶĪMISKĀ RŪPNĪCA "BIOLARS"	189	47.78, 46.75
20.30	RĪGAS LAKU UN KRĀSU RŪPNĪCA	180	47.52
20.30	TENACHEM	74	22.23
20.30	SABĪNE-E	23	46.90, 47.19, 47.52
20.30	SAKRET PLUS	22	
20.30	LINUM COLOR	16	
20.30	OMIS & CO	6	

20.41 ZIEPJU, MAZGĀŠANAS, TĪRĪŠANAS UN SPODRINĀŠANAS LĪDZEKLU RAŽOŠANA

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais fonds

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
20.41	SPODRĪBA	59	46.75, 46.90, 47.78, 68.20
20.41	KARALEKS	14	
20.41	JŪSMA	14	
20.41	LITAVA	10	
20.41	KVADRO	10	
20.41	SUNNY FACTORY	9	
20.41	RĪGAS ZIEPJU MANUFAKTŪRA	7	46.45, 47.19, 20.42
20.41	TILIA-A	2	
20.41	SAULES FABRIKA	1	20.42
20.41	IMIDŽS	0	20.42
20.41	STENDERS		20.42, 47.19, 47.75, 47.78

20.42 SMARŽU UN KOSMĒTISKO LĪDZEKĻU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
20.42	DZINTARS	331	46.45, 47.75, 56.10, 68.20
20.42	KINETICS NAIL SYSTEMS	66	46.19, 46.45
20.42	MADARA COSMETICS	65	47.75, 47.91
20.42	CITA LIETA	40	
20.42	HENSON	24	
20.42	MEDKOS	7	
20.42	ORGANIC LIFE LABORATORY	5	46.45
20.42	ATTIRANCE		20.41, 46.45

20.60 SINTĒTISKO ŠĶIEDRU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
20.60	NEXIS FIBERS	109	

21.10 FARMACEITISKO PAMATVIELU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
21.10	NORTHERN SYNTHESIS	73	
21.10	PHARMIDEA	48	21.20, 71.20

21.20 FARMACEITISKO PREPARĀTU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
21.20	OLAINFARM	1070	46.46
21.20	GRINDEKS	873	21.10, 46.46
21.20	RĪGAS FARMACEITISKĀ FABRIKA	78	
21.20	SILVANOLS	57	
21.20	LMP	17	
21.20	LARIFĀNS	17	
21.20	OLKO	13	46.46
21.20	BALTIJAS TERAPEITISKĀS SERVISS	7	
21.20	DEIRO		47.29, 47.73

22.11 GUMIJAS RIEPU UN KAMERU RAŽOŠANA; GUMIJAS RIEPU PROTEKTORU ATJAUNOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
22.11	MARATHON LTD	20	45.32, 45.31, 45.20
22.11	RIEPNIEKS	19	
22.11	ADP WERK	5	

22.19 CITU GUMIJAS IZSTRĀDĀJUMU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
22.19	HGF RĪGA	61	
22.19	BALTIJAS GUMIJAS FABRIKA	46	
22.19	BELTECH-ISK	18	13.96, 68.20
22.19	AUTO TEX	4	
22.19	IRES	3	
22.19	BEAVERHALL DEVELOPERS L	1	
22.19	EIROGUMIJA		

22.21 PLASTMASAS PLĀTNU, LOKŠNU, CAURUĻU UN PROFILU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbinieku skaits 2016	Citi darbības virzieni (NACE)
22.21	TENAPORS	118	46.90
22.21	PEPI RER	100	32.40, 22.22
22.21	EVOPIPES	92	
22.21	SCAN-PLAST LATVIA	61	22.23, 22.29, 16.23, 23.19, 46.74, 43.22
22.21	ERALOGI	29	22.23
22.21	BALTPLASTS RKF	16	22.23
22.21	VENTSPILS-ANDREN	15	22.23, 22.29
22.21	POLITEMPO	14	22.22, 20.16
22.21	FELICIANOVAS RŪPNĪCA "POLIMĒRS"	11	22.29
22.21	KONVERT PLAST	8	22.22
22.21	AKD-PLUS	6	58.19
22.21	OLIS	4	22.29
22.21	ABF+		

22.22 PLASTMASAS IEPAKOJUMA RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
22.22	POLIPAKS	197	46.76
22.22	SUNNINGDALE TECH (RIGA)	59	
22.22	GAMMAPLASTS	47	46.76
22.22	PLASTIKA 1	31	22.21
22.22	TRYPET	30	
22.22	POLIPAKS NT	29	
22.22	SCHOELLER ALLIBERT	28	
22.22	ET PACKAGING LATVIA	18	
22.22	KĪMIKIS	17	
22.22	NIFCO PLAST	16	47.91, 22.29
22.22	VELPLEV	11	
22.22	APV POLIMĒRS	10	
22.22	RIGA-PAKING	7	
22.22	ŠĶIBE-CHG	7	
22.22	LC PLAST	6	22.29, 22.21, 02.10, 46.90, 68.20, 46.49, 46.69
22.22	BRANS	5	22.29
22.22	FLASH+	4	22.29, 46.19
22.22	OXYTABS	0	
22.22	APLAST		46.76
22.22	PACK & PACK		
22.22	BALTIC POLYMERS		
22.22	GREENBAG		22.21, 22.29
22.22	SLPLAST		

22.23 PLASTMASAS BŪVELEMENTU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
22.23	EIROPLASTS	59	
22.23	NORPLAST	46	30.12, 32.99, 23.14
22.23	VALMIERA-ANDREN	36	
22.23	VISPOOL	28	
22.23	APS HOLDING	28	25.12, 23.19
22.23	MAIGA A	26	25.12
22.23	ROTONS	19	
22.23	VITRUM LOGI	17	43.39, 25.12, 43.32
22.23	TEGO	15	
22.23	A.V.U.	14	43.32
22.23	LP PROJEKTI	12	16.23
22.23	SEKURA STILS	10	43.32
22.23	SALUDS	8	
22.23	VINTEKSS	7	
22.23	AMP SISTĒMAS	6	25.11
22.23	SDS PROJEKTI	6	
22.23	KOHLHAUER EAST GROUP	6	46.73, 74.90, 73.20
22.23	BALTIJAS LOGI	6	

22.23	REKSONS	5	
22.23	SKANTE	5	43.32, 22.29
22.23	MĪTAVAS LOGI M	4	
22.23	EUROLOGI		25.12, 43.32, 23.12
22.23	COMPOSITE CONSTRUCTIONS		

22.29 CITU PLASTMASAS IZSTRĀDĀJUMU RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
22.29	SUNNINGDALE TECH	127	
22.29	CENTENNIAL INDUSTRIES	75	23.31
22.29	GREEN WORLD	44	38.32
22.29	G.S.A. PRODUCTION	38	
22.29	META-PLAST	34	
22.29	ANGARS	30	
22.29	BALTIC RIM	27	
22.29	ADI KARTES	23	
22.29	AUSMAS	17	
22.29	ULTRASTILS	15	
22.29	VIRTE TEHNOLOGIJAS	14	
22.29	COMPOSITELINE	14	22.23
22.29	POSMASTER	13	
22.29	PLASTIKA	8	
22.29	VANNA VANNĀ	8	22.23
22.29	RLA PROJECT	7	25.12, 46.18
22.29	SANTROPLASTS	7	
22.29	D & J FACTORY	7	
22.29	NEIBĀDES LOGI	6	
22.29	AKCENTS	5	22.23
22.29	STRAUME & CO	4	
22.29	ŠAHA FIRMA "TORNIS"	2	
22.29	MEBELIER	1	46.69
22.29	TEIA		

23.14 STIKLA ŠĶIEDRAS RAŽOŠANA

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
23.14	VALMIERAS STIKLA ŠĶIEDRA	1085	13.20
23.14	PADTEX INSULATION	97	
23.14	CULIMETA BALTICS	55	
23.14	RIŠON INTER		

72.11 PĒTĪJUMU UN EKSPERIMENTĀLO IZSTRĀŽU VEIKŠANA BIOTEHNOLOGIJĀ

NACE	Nosaukums	Darbin.sk.	Citi darbības virzieni (NACE)
72.11	DABAS VIELU FARMĀCIJAS LABORATORIJA "FITOSAN"	7	21.20, 47.73, 10.92, 10.91

Avots: LAĶIFA datubāze

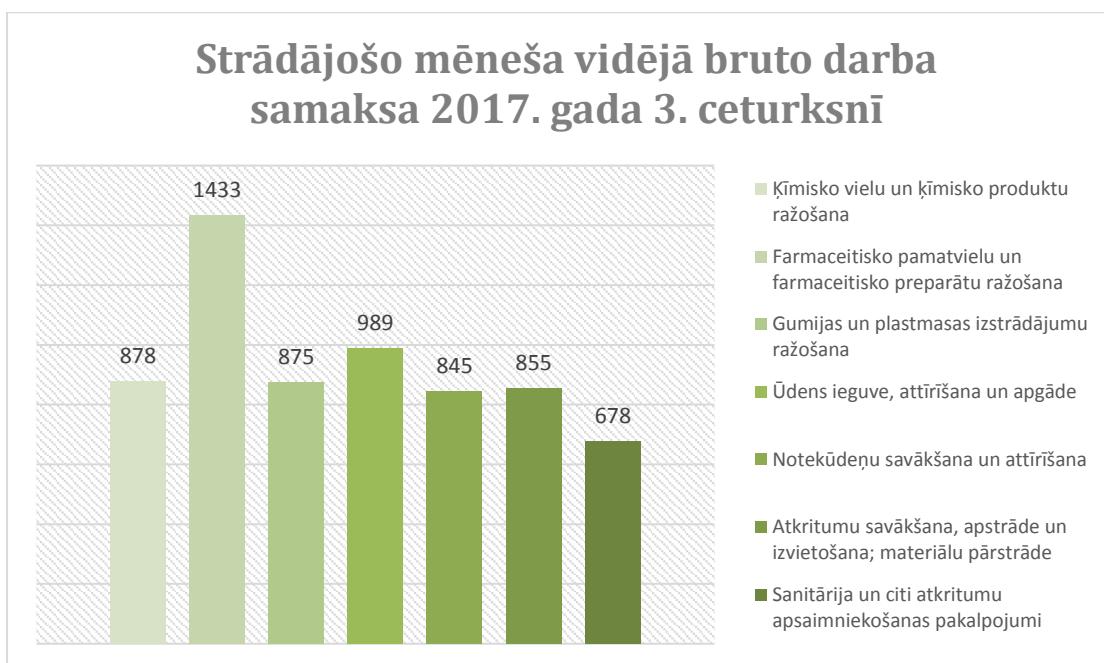

Darba samaksa

Ķīmiskās rūpniecības un saskarnozarēs darba samaksas līmenis caurmērā ir zem valsts vidējā - 914 eiro, izņemot farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošanas un ūdens ieguves, attīrišanas un apgādes sektorus, kur tas ir par attiecīgi 36% un 7% augstāks. Zemāk apmaksātajos sektoros bruto darba samaksa ir par gandrīz 10% zemāka, kā Latvijā kopumā un par 6% zemāka nekā apstrādes rūpniecībā kopumā.

Ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru sektoros ir novērojama samērā krasī atšķirīga darba samaksa, kā liecina 2017. gada 3. ceturkšņa vidējās bruto darba samaksas rādītāji nozares sektoros. Augstākās darba samaksas saņem farmācijas nozares darbinieki, 2017. gada 3. ceturksnī sasniedzot vidēji 1433 eiro darba samaksu mēnesī. Farmācijas nozares vidējais rādītājs ir izteikti augstāk par citiem sektoriem ķīmijas rūpniecības nozarē, tuvāko rādītāju uzrāda ūdens ieguves un attīrišanas sektors ar rādītāju 989 eiro mēnesī. Savukārt zemākais rādītājs novērojams sanitārijas nozarē ar tikai 678 eiro vidējo mēneša darba samaksu.

Attēls nr.12

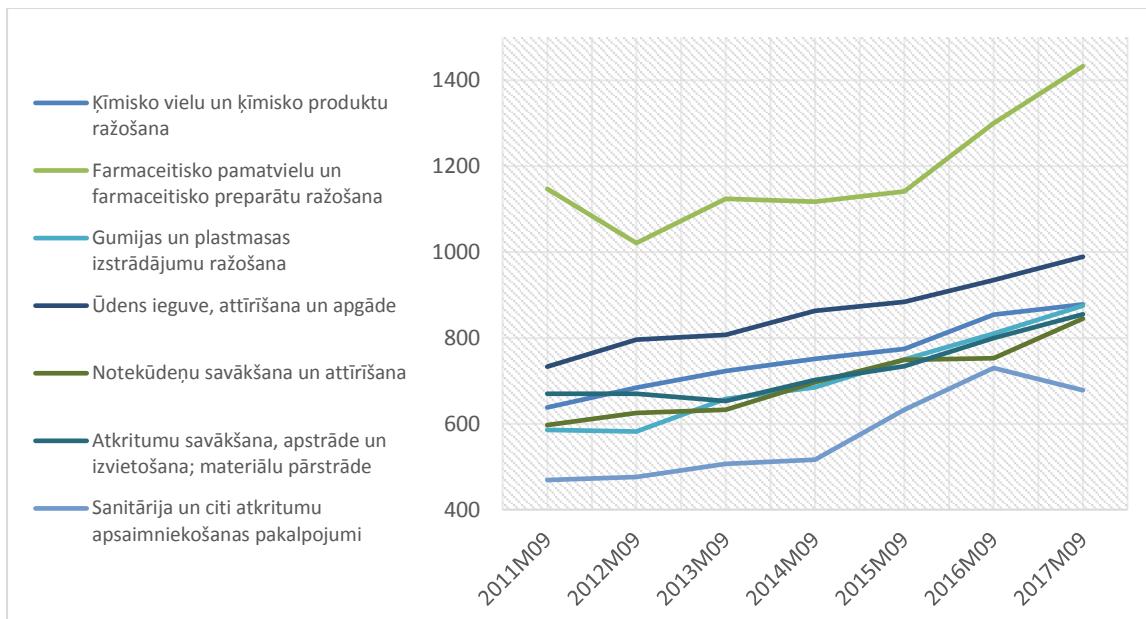

Avots: CSP

Izmaiņas darba samaksā pret to pašu periodu iepriekšējos gados caurmērā liecina par pakāpenisku darba samaksas pieaugumu. Straujāko lēcienu pēdējo divu gadu laikā piedzīvojusi farmācijas nozare, vidējo bruto mēneša darba samaksu kopš 2015. gada ceļot par gandrīz 200 eiro. Kritumu savukārt piedzīvojis sanitārijas sektors, kur kopš 2016. gada vidējā darba samaksa samazinājusies par 8%.

Septiņu gadu perioda griezumā, kopš 2011. gada vidējā darba samaksa ir augusi visos nozares sektoros, turklāt pamatojoties uz zemo bāzi, viens no straujākiem pieaugumiem redzams tieši sanitārijas sektorā – 31%. Tajā pašā laikā straujākais pieaugums 33% apmērā vērojams gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošanā.

Attēls nr.13 Darba samaksas izmaiņas Ķīmijas ražošanas nozares sektoros

Avots: CSP

Darbspēka trūkums un brīvas darbavietas

Latvijā jau kādu laiku tiek novērota brīvo darba vietu pieauguma tendence, kopš 2014. gada brīvo darbavietu skaits pieaudzis par trešdaļu 2017. gada 3. ceturksnī sasniedzot 17 332. Šāda tendence nav izteikti novērojama ķīmiskajā rūpniecībā un tās saskarnozarēs, kur nepieciešamība pēc darbspēka ir svārstīga.

Tabula nr. 2 Brīvo darba vietu skaits Latvijā

	2014	2015	2016	2017
Tautsaimniecībā kopā	11399	12745	14226	17332
Ķīmiskā rūpniecība un tās saskarnozares	222	357	269	327

Avots: CSP

Tajā pašā laikā attiecībā pret aizņemto darba vietu skaitu nozarē ir vērojams brīvo darba vietu pieaugums. 2017. gadā novērojams aizņemto darbavietu samazinājums un brīvo darba vietu pieaugums, kas ir indikators nepietiekamam speciālistu nodrošinājumam. Būtiskākie iemesli speciālistu trūkuma pieaugumam ir strauji novecojošais darbspēks, ekonomiski aktīvā, tajā skaitā kvalificētā darbspēka aizplūšana no Latvijas, kā arī nozares kvalifikācijas celšanas instrumentu, izglītības iestāžu, kvalitātes trūkums.

Darbaspēka novecošanās un jaunu darbinieku piesaiste

Jau 2012. gadā pēc SIA „Ernst & Young Baltic” veiktās nozares uzņēmumu aptaujas tika konstatēts, ka viens no lielākajiem draudiem ķīmiskajai rūpniecībai un tās saskarnozarēm ir darbaspēka novecošanās un jauna darbaspēka piesaiste. Kā norāda aptaujas rezultāti, vairāk nekā 50% no darbaspēka sekojošajās nozarēs ir vecāki par 51 gadu, turklāt vēl 20,7% no šo sektoru darbiniekiem atradās vecuma grupā no 41-50:

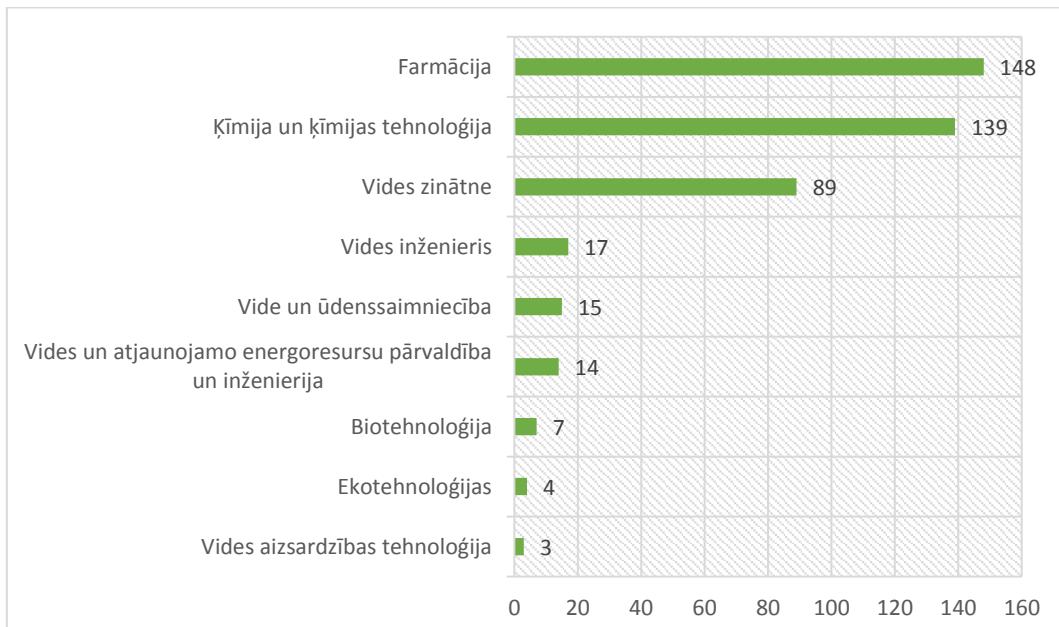
- Naftas pārstrādes produktu ražošana;
- ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana;
- Farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošana;
- Gumijas un plastmasas izstrādājumu ražošana;
- Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana.

Kā liecina aptauja, ūdens ieguves, attīrišanas un apgādes un noteikudeņu savākšanas un attīrišanas sektoros darbinieki sadalās vecuma grupās – 39,5% līdz 40 gadiem, 38,9% - 41-50 gadi, 21,6% - virs 51 gadam. Jau rādot daudzsoļošāku ainu, tomēr darbinieku vecuma struktūra parāda, ka tikai 8% no nozarē strādājošiem ir jaunāki par 25 gadiem.

Atkritumu savākšanas, apstrādes un izvietošanas, un sanitārija un citu atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumu sektoru darbaspēka vecumu struktūra krietni pārliecinošāk nosliecas uz jauna darbaspēka struktūru, kurā 55% no darbaspēka ir jaunāki par 40 gadiem un 10% par 25 gadiem.

Kopumā nozares rādītāji liecina, ka nav pietiekama, vispārējās un profesionālās pamatzglītības iestādes sagatavojušas skolēnus, no kuriem ķīmijas centralizētos eksāmenus vidēji gadā pēdējo piecu gadu laikā kārtojuši 542 skolēni.

Attēls nr. 14 Absolventu skaits ķīmiskās ražošanas un saskarnozaru sektoros 2017. gadā

Avots: IZM

Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) dati par profesionālo izglītības programmu absolventiem konkrētu programmu griezumā liecina, ka 2017. gadā profesionālās studiju programmas absolvēja 436 studenti, kuri ieguvuši atbilstošu kvalifikāciju ķīmiskajai rūpniecībai un tās saskarnozarēm.

No tiem visvairāk absolvējuši ar farmācijas nozari saistītās programmas – 148, nedaudz mazāk absolvējuši ķīmijas un to tehnoloģiju programmas – 139, kamēr krieti lielāks absolventu trūkums novērojams dažādās vides saimniecības programmās.

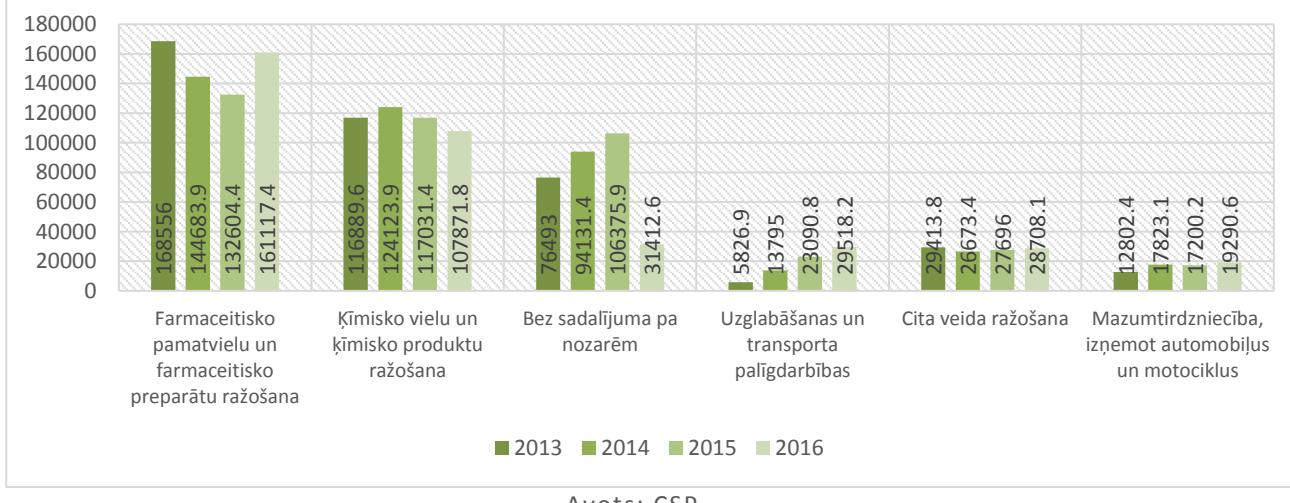
Ārējā tirdzniecība

Eksports

Latvijas ķīmijas nozares vadošie eksporta produkti ir farmaceitiskie izstrādājumi, kas veido 37% no nozares kopējā eksporta apjoma, tam seko plastmasas izstrādājumi (17%) un stikla šķiedra (8%). Kopējais nozares eksporta apjoms 2016. gadā sasniedzis gandrīz 805 miljonus eiro, no kuriem lielāko ieguldījumu eksportā devusi vairumtirdzniecība.

Attēls nr. 15

Izmaiņas ķīmisko produktu eksportā pēc lielākajām eksporta nozarēm izņemot vairumtirdzniecību

Avots: CSP

Kā liecina CSP dati 4. tabulā, lielākās ķīmiskās produkcijas eksporta valstis Latvijā 2017. gada 1.-3. ceturksnī ir bijušas Lietuva un Krievija. Turklāt novērojams izteikts pieaugums ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru ražojumu eksportā, salīdzinājumā ar to pašu periodu 2016. gadā.

Tabula Nr.3

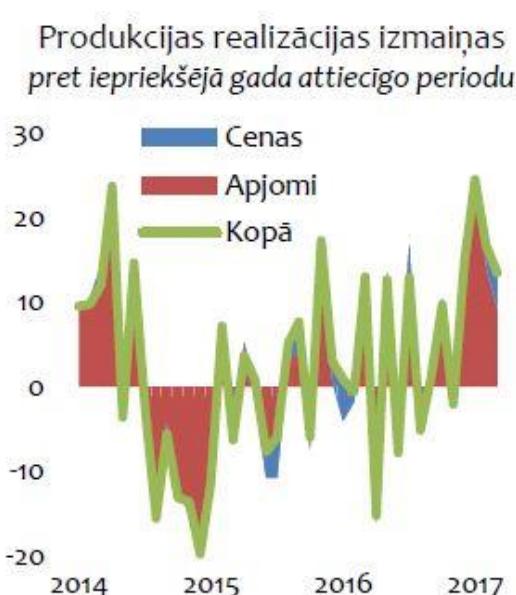
Latvijas lielākie eksporta partneri sadalījumā pa svarīgākajām precēm 2017. gada janvāri - septembrī, faktiskajās cenās

Valsts/ Kombinētās nomenklatūras sadaļa	Milj. eiro	Īpatsvars, %	% (+,-) pret 2016.g. I-IX
Lietuva			
Kopā	1 403,7	100	2,7
Lauksaimniecības un pārtikas preces (I-IV)	321,0	22,9	23,9
Mehānismi un mehāniskas ierīces; elektroiekārtas (XVI)	264,7	18,9	-23,2
Minerālpromoci (V)	157,1	11,2	-0,5
Ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru ražojumi (VI)	145,7	10,4	12,6
Igaunija			
Kopā	975,6	100	6,2
Lauksaimniecības un pārtikas preces (I-IV)	202,6	20,8	15,7
Koks un koka izstrādājumi (IX)	147,0	15,1	14,3
Mehānismi un mehāniskas ierīces; elektroiekārtas (XVI)	139,0	14,2	-18,3
Satiksmes līdzekļi (XVII)	104,4	10,7	23,9
Krievija			
Kopā	717,5	100	36,6
Lauksaimniecības un pārtikas preces (I-IV)	277,7	38,7	64,9
Mehānismi un mehāniskas ierīces; elektroiekārtas (XVI)	180,0	25,1	36,5
Ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru ražojumi (VI)	92,4	12,9	25,3
Plastmasas un to izstrādājumi; kaučuks un tā izstrādājumi (VII)	41,8	5,8	10,3

Avots: CSP

Balstoties uz EM Apstrādes rūpniecības ziņojumu, ķīmijas rūpniecības produkcijas realizācijas pieaugumam paralēli novērojams arī eksporta pieaugums. Produkcijas realizācijas pieaugums eksportā pārsniedzis 120% pret 2013. gada eksporta apjomiem.

Attēls Nr. 16

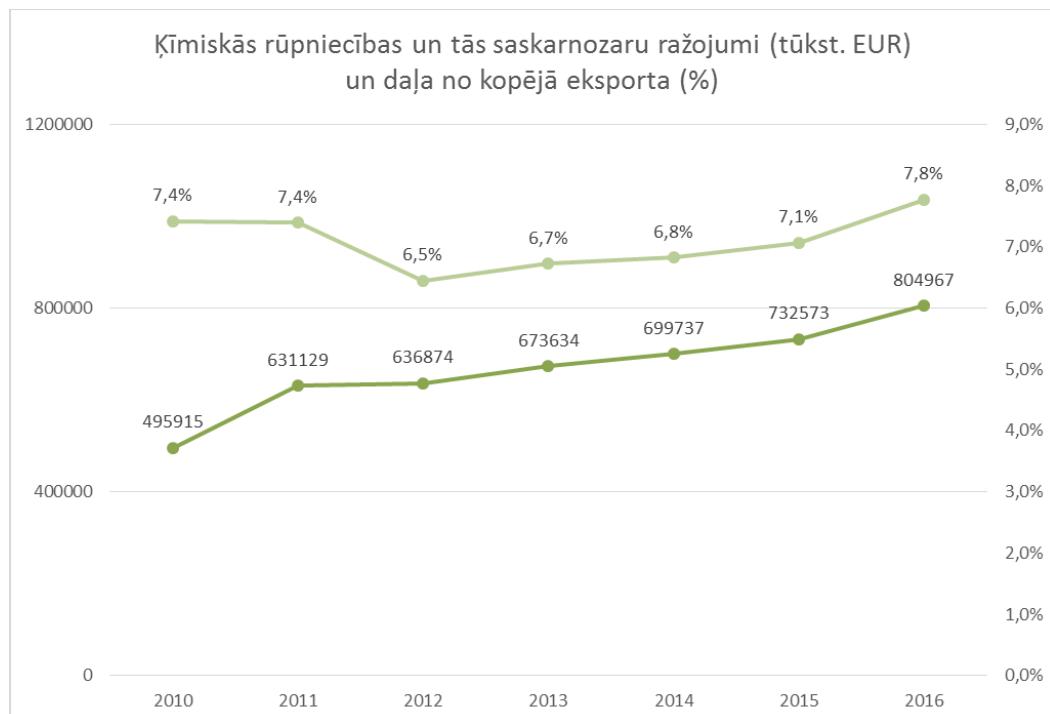
Attēls Nr. 17

Avots: Ekonomikas Ministrija

Ķīmijas nozarē kopš 2010. gada ikgadējā griezumā novērojams stabils eksporta pieaugums, 2016. gadā sasniedzot gandrīz 805 milj. (Tabula Nr.3), kas ir par 38,4% vairāk nekā 2010. gadā. Kā redzams attēlā, tas 2016. gadā veidoja 7,8% no kopējā eksporta apjoma Latvijā. Ķīmijas nozares eksporta pieaugums absolūtos skaitļos arī pēc īpatsvara tautsaimniecībā kopumā ir stabilas un perspektīvas izaugsmes indikators un liecina par saimnieciskās darbības izaugsmes perspektīvām.

Attēls Nr. 18 Ķīmisko vielu un produktu ražošanas eksporta apjoms un tā īpatsvars kopējā Latvijas eksportā

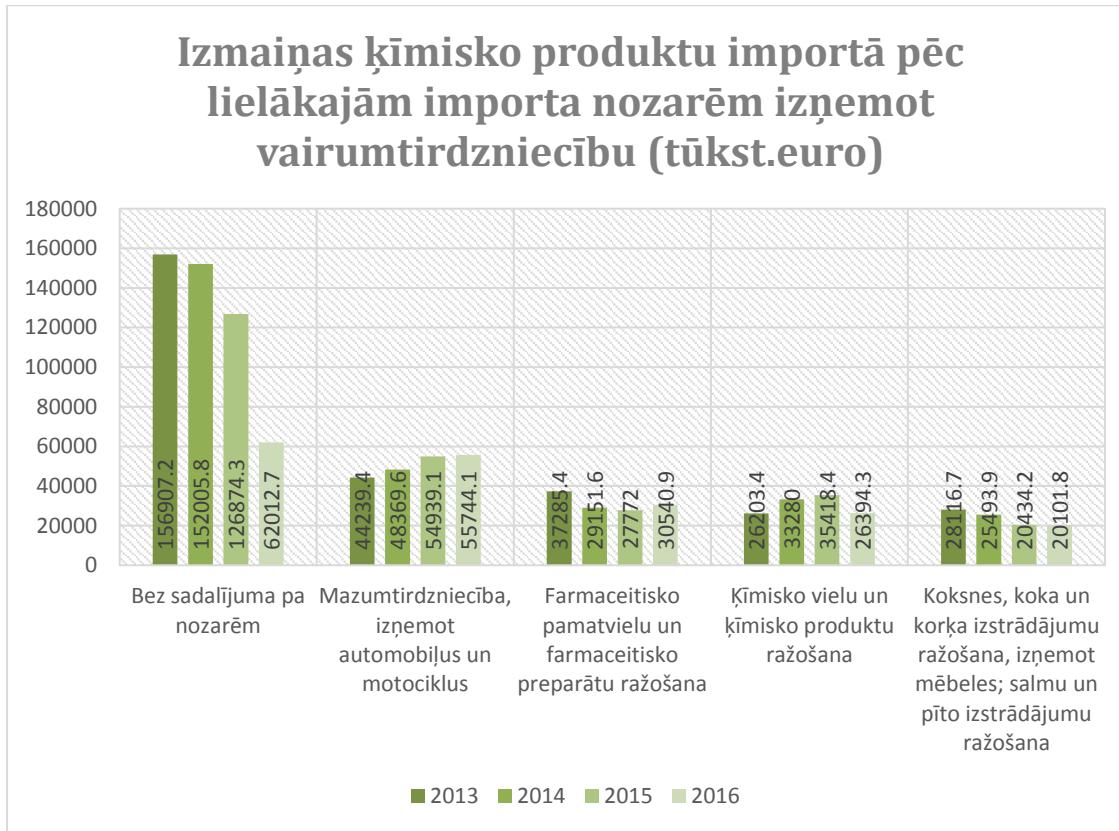
Avots: CSP

Imports

Latvijas ķīmijas nozarē farmaceitisko izstrādājumu sektors sastāda 2,6% no nozares kopējā importa apjoma, savukārt ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanas sektors – 2,2%. Kā liecina CSP dati (tabula nr.4), lielākais ķīmiskās nozares produkcijas importētājs ir vairumtirdzniecības sektors – 85% no kopējā ķīmiskās ražošanas nozares importa.

2016. gadā kopējais ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru ražojumu importa apjoms sasniedza nepilnus 1,3 miljardus eiro, no tā 1 miljardu eiro veidojusi vairumtirdzniecība, kuras importa apjomi kopš 2015. gada ir pieauguši par 11,5% jeb 115 milj. Tajā pašā laikā strauji kritušies importa apjomi precēm bez sadalījuma – 51%. Kritums arī ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanas importam - 25,5% (18. attēls).

Attēls Nr.19

Avots: CSP

Lielākās ķīmiskās produkcijas importētājvalstis Latvijā 2017. gada 1.-3. ceturksnī ir Lietuva, Polija un Krievija. Turklat novērojams izteikts pieaugums ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru ražojumu importā salīdzinājumā ar to pašu periodu 2016. gadā.

Tabula Nr.4

Latvijas lielākie importa partneri sadalījumā pa svarīgākajām precēm 2017. gada janvāri - septembrī, faktiskajās cenās

Valsts/ Kombinētās nomenklatūras sadaļa	Milj. eiro	Īpatsvars, %	% (+,-) pret 2016.g. I-IX
Lietuva			
Kopā	1 923,5	100	21,6
Lauksaimniecības un pārtikas preces (I-IV)	437,7	22,8	10,0
Minerālprodukti (V)	391,4	20,3	47,4
Mehānismi un mehāniskas ierīces; elektroiekārtas (XVI)	362,4	18,8	38,4
Ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru ražojumi (VI)	202,4	10,5	10,0
Vācija			
Kopā	1 149,1	100	9,4
Satiksmes līdzekļi (XVII)	315,6	27,5	0,5
Mehānismi un mehāniskas ierīces; elektroiekārtas (XVI)	253,1	22,0	15,3
Lauksaimniecības un pārtikas preces (I-IV)	130,6	11,4	17,6
Plastmasas un to izstrādājumi; kaučuks un tā izstrādājumi (VII)	102,7	8,9	15,1
Polija			
Kopā	956,0	100	-2,8
Lauksaimniecības un pārtikas preces (I-IV)	184,0	19,2	9,3
Mehānismi un mehāniskas ierīces; elektroiekārtas (XVI)	155,2	16,2	-33,2
Ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru ražojumi (VI)	129,4	13,5	15,8
Parastie metāli un parasto metālu izstrādājumi (XV)	94,4	9,9	13,2
Krievija			
Kopā	782,0	100	17,0
Minerālprodukti (V)	351,7	45,0	35,2
Parastie metāli un parasto metālu izstrādājumi (XV)	164,1	21,0	15,1
Ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru ražojumi (VI)	82,9	10,6	18,0
Koks un koka izstrādājumi (IX)	68,1	8,7	10,2
Igaunija			
Kopā	775,9	100	8,8
Lauksaimniecības un pārtikas preces (I-IV)	173,1	22,3	22,5
Satiksmes līdzekļi (XVII)	128,7	16,6	18,2
Mehānismi un mehāniskas ierīces; elektroiekārtas (XVI)	95,7	12,3	-17,4
Parastie metāli un parasto metālu izstrādājumi (XV)	64,9	8,4	12,4

Avots: CSP

Ēnu ekonomika

Pēc pētījuma "Ēnu ekonomikas indekss Baltijas valstīs" datiem, ēnu ekonomikas apjoms Latvijā 2016. gadā turpināja samazināties, sasniedzot 20,3% no IKP, kā lielāko ēnu ekonomikas sastāvdaļu norādot neuzrādītos ienākumus – 42,1% no kopējās ēnu ekonomikas, un tikai nedaudz mazāku daļu sastādot aplokšņu algām – 40,2%.

Tomēr ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru iesaiste ēnu ekonomikā nav uzskatāma par kritisku un ir salīdzinoši nebūtiska.

Tabula nr. 6 Informācija par darba algas nodokļu plaisu vispārējā nodokļu režīmā strādājošiem (aplokšņu algu) sadalījumā pa nozarēm

2015. gads			2016. gads					
NACE 2.red. nosaukums	Nedeklarētā darba alga kopā tūkst. EUR	Nedeklarēto darba algas ienākumu īpatsvars, %	VSAOI zaudējumi no nedeklarētās darba algas, tūkst. EUR	IIN zaudējumi no nedeklarētās darba algas, tūkst. EUR	Nedeklarētā darba alga kopā, tūkst. EUR	Nedeklarēto darba algas ienākumu īpatsvars, %	VSAOI zaudējumi no nedeklarētās darba algas, tūkst. EUR	IIN zaudējumi no nedeklarētās darba algas, tūkst. EUR
Koksa un naftas pārstrādes produktu ražošana	104,8	21,80%	34,85	17,79	65,1	16,70%	21,97	11,19
Ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošana	5 743,12	23,90%	1 897,49	975,77	6 345,38	22,40%	2 141,17	1 090,20
Farmaceitisko pamatvielu un farmaceitisko preparātu ražošana	2 395,00	12,10%	790,52	406,96	2 911,09	14,30%	982,32	500,15
Gumjas un plastmasas izstrādājumu ražošana	6 651,42	25,30%	2 197,89	1 130,07	6 698,40	23,70%	2 260,28	1 150,85
Nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana	9 093,87	16,10%	3 004,47	1 545,07	10 012,96	15,60%	3 378,73	1 720,33
Ūdens ieguve, attīrīšana un apgāde	1 472,41	21,30%	487,42	250,11	1 609,56	29,30%	543,13	276,54
Notekūdeņu savākšana un attīrīšana	565,6	27,90%	187	96,09	556,06	29,80%	187,64	95,54
Atkritumu savākšana, apstrāde un izvietošana; materiālu pārstrāde	5 070,70	18,60%	1 675,53	861,51	5 944,79	18,20%	2 005,97	1 021,38
Sanitārija un citi atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumi	386,36	25,60%	127,84	65,63	344,45	24,90%	116,23	59,18

Avots: Valsts ieņēmumu dienests

Kā liecina Valsts ieņēmumu dienesta (VID) dati par nodokļu plaisām, ķīmiskās rūpniecības un tās saskarnozaru sektoros nodokļu plaisa netiek uzrādīta mikrouzņēmumu nodokļa režīmā strādājošajiem un saimnieciskās darbības ienākumiem. Savukārt darba algas nodokļu plaisa

vispārējā nodokļu režīmā strādājošiem veido 34,5 milj. eiro, jeb 1,3% no kopējās nodokļu plaisas vispārējā nodokļu režīmā strādājošajiem. Tomēr neskatoties uz nelielo ēnu ekonomikas ietekmi, tās īpatsvars nozarē ir jāturpina samazināt, 2016. gadā nodokļu plaisa radījusi 11,5 milj. eiro zaudējumu VSAOI un nepilnu 6 milj. eiro zaudējumus IIN ieņēmumiem.

Publiskie iepirkumi

2017. gada 1. martā stājās spēkā jaunākais Publisko iepirkumu likums, izmaiņas nosaka "mazajiem" iepirkumiem likuma piemērošanas slieksni celt līdz 10 tūkst. eiro, tā vietā piemērojot vienkāršotu iepirkuma veikšanas kārtību.

Jaunais regulējums ievieš jaunus iepirkuma procedūru veidus – konkursa procedūru ar sarunām un inovācijas partnerības procedūru. Papildus jau iepriekšējā likumā paredzētai sarunu procedūrai un konkursa dialogam, abas jaunās iepirkuma procedūras pasūtītājam dod iespējas vest ar izvēlētajiem kandidātiem sarunas, lai saskaņotu pretendenta piedāvājumu saturu ar pasūtītāja vajadzībām. Tādējādi iepirkuma procedūra tiek padarīta elastīgāka un tiek palielinātas iespējas iegūt abpusēji izdevīgāku risinājumu, samērojot pasūtītāja vajadzības ar pretendenta un tirgus iespējām.

Publiskā iepirkuma likums nosaka, ka saimnieciski izdevīgākais piedāvājums jānosaka kā galvenais kritērijs piedāvājuma vērtēšanā. Kritērijs tiek noteikts, vērtējot izmaksas vai cenu, vai izmaksas un kvalitātes kritērijus, vai tikai cenu. Cena joprojām tiek noteikta kā galvenais kritērijs, ja citi kritēriji nav tehniski būtiski.

Ar jauno likumu tiek mainīts arī apakšuzņēmēju tiesiskais regulējums. Likums uzliek pasūtītājam par pienākumu pieprasīt, lai pretendents savā piedāvājumā norāda visus tos apakšuzņēmējus, kam nododamās līguma daļas vērtība ir 10 procenti no kopējās iepirkuma līguma vērtības vai lielāka, un katram šādam apakšuzņēmējam izpildei nododamo iepirkuma līguma daļu. Pasūtītājs var prasīt, lai īpaši svarīgus uzdevumus līguma ietvaros pildītu tieši pats pretendents, ja tiek slēgts publisks būvdarbu vai publisks pakalpojumu līgums. Tāpat pasūtītājs varēs arī prasīt, lai piegādātājs un persona, uz kurās spējām tas balstās, ir solidāri atbildīgi par līguma izpildi.

Balstoties uz nozares speciālistu viedokļiem, ir svarīgi pārskatīt "zemākās cenas" principa noteikšanu kā galveno kritēriju publisko iepirkumu piedāvājumu izvērtēšanā. Lētākā piedāvājuma princips veido šķēršļus Latvijas uzņēmējiem konkurēt ar krieti lētāku piedāvājumu iesniedzējiem no citām valstīm.

Ķīmijas nozares pašnovērtējums

Iesākot projektu, LBAS un sadarbības partneru koordinatori aizvadīja apmācību kursu par sociālo dialogu, kura ietvarā katras nozares koordinatori un nozares pārstāvji kopā ar LBAS koordinatoriem izstrādāja nozares SVID analīzi, identificējot tās stiprās un vājās puses. Tabulā Nr.2 redzama SVID analīze, kurā uzskaitītas ķīmijas nozares stiprās, vājās puses, kā arī iespējas un draudi.

Tabula Nr.5 ķīmijas nozares SVID analīze

Stiprās puses	Vājās puses
<ul style="list-style-type: none"> Augsts eksporta līmenis; Zinātniski intensīva nozare, raksturīga inovācija un tehnoloģiju attīstība; Neliels uzņēmumu skaits (vieglāks dialogs); Zems ēnu ekonomikas līmenis; Augsta organizētība un kontrole; Spēcīga tiesiskā regulācija (ķīmiskās vielas, darba aizsardzība, vides aizsardzība); Augstas kvalifikācijām un izglītībai prasības darbaspēkam; Dialogs starp darba devējiem un arodbiedrībām. 	<ul style="list-style-type: none"> Nozare ir videi nedraudzīga – sabiedrisko nostāju pasliktinošs faktors; Speciālistu trūkums iepriekš minētā apstākļa dēļ; Informācijas konfidencialitātes pārspilēti plaša interpretācija apgrūtina caurspīdīgu sociālo dialogu; Darbaspēka novecošanās; Liels plānoto virsstundu apjoms.
Iespējas	Draudi
<ul style="list-style-type: none"> Uzņēmumi ieinteresēti, un paši iesaistās darbaspēka apmācībā; Sociālā dialoga attīstība un ģenerālvienošanās slēgšana - tostarp definējot konfidencialitāti, popularizējot nozari un piesaistot jaunu darbaspēku; 	<ul style="list-style-type: none"> Uzņēmumu pārcelšanās no Latvijas uz citām valstīm; Arodbiedrību pārstāvji un darba īņemēji skeptiski par ġenerālvienošanās ieguldījumu nozares sakārtošanā; Zems finansējums zinātnei un pētījumiem.

Balstoties uz SVID analīzi izdarāmi vairāki secinājumi, - ķīmijas nozare, pateicoties paaugstinātajiem riska apstākļiem darba vietā, tiek ļoti intensīvi regulēta gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī. Atbildība un kontrole, kādai tiek pakļauti saimnieciskās darbības veicēji ķīmijas nozarē, jau šobrīd ierobežo iespējas darboties ēnu ekonomikā, nodrošināt nepietiekamus, vai nedrošus darba apstākļus darbiniekiem.

Nozares intelektuālā kapacitāte un augstās kvalifikācijas prasības darbaspēkam samazina iespēju nozarē saskarties ar mazkvalificētam darbaspēkam raksturīgiem riskiem, piemēram, nedeklarētu darbaspēku, nedeklarētu darba samaksu, sociālo garantiju trūkumu un maznodrošinātību, nozares darbiniekiem arī ir izteiktāka iespēja darba un ģimenes dzīves apvienošanai.

Relatīvi šaurie un sadrumstalotie nozares sektori apgrūtina darbaspēka migrāciju iekšzemes ietvaros, darbaspēkam ir ierobežota kustības brīvība dažādu sektoru un pat uzņēmumu darbības un nepieciešamo kvalifikāciju specifikas dēļ. Iekšējā tirgus ierobežojumu dēļ nozarē pastāv augsts risks darbaspēka migrācijai uz ārvalstīm.